

MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTLARI RAHBARLARI VA XODIMLARI DOIRASIDA KREATIV YONDASHUVLAR ASOSIDA BOLANI TAFAKKURINI RIVOJLANTIRISH

*Andijon viloyati Buloqboshi tumani
16 -DMTT Direktor o'rinbosari
Qambarova Nafisaxon Alimjanovna*

Annotatsiya: Bolada kreativlik sifatlarini rivojlantirish jarayonining umumiy mohiyatini to'laqonli anglash uchun dastlab "kreativlik" tushunchasining ma'nosini tushunib olish lozimdir. Ushbu maqolada maktabgacha yosh davridagi bolalarning estetik tafakkurini rivojlantirishda kreativ yondashuv haqida so'z yuritiladi. Shuningdek mustaqil fikrlashga o'rgatish muhokama qilingan.

Kalit so'zlar: Ta'lim, tarbiya, bilim, ko'nikma va malakalar, kreativ yondashuv, fikrlash, innovatsion fikrlash, mustaqil fikrlash, sifat va samaradorlik, maktabgacha ta'lim, maktabga tayyorlash, kreativ, bola, tafakkur, maktabgacha ta'lim tashkiloti, ijodiy, estetika, mashg'ulot.

KIRISH

Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida amalga oshiriladigan har qanday mashg'ulotda tarbiyachi tomonidan qo'llanilayotgan ta'lim metodlari majmuasi kichik guruhdan o'rta guruhga, undan yuqori va maktabga tayyorlov guruhlariga o'tish asnosida ham o'zgarib, murakkab xususiyat kasb eta borishi mumkin. Ushbu jarayonda ayrim metodlardan ko'proq foydalanilsa, ba'zilarini qo'llashga bo'lgan ehtiyoj kamayadi. Ta'lim metodlaridan foydalanish ko'lami, holati tarbiyachining kasbiy tayyorgarligi va mahorati darajasiga bog'liq holda o'zgarib turadi

ASOSIY QISM

Kreativlik so'zi lotincha so'zdan olingan bo'lib, "yaratish" degan ma'noni anglatadi. Kreativlik bu o'z qiymatiga ega original g'oyalar majmuidir. Kreativlik shaxs tomonidan amalga oshiriladigan amaliy harakat bo'lib, u o'zida muayyan yangiliklarni aks ettirishi va ma'lum amaliy qiymatga ega bo'lishi lozim. Kreativ pedagogika muammolari yaxlit pedagogik nazariya va boshqa ijtimoiy fanlar tizimida: pedagogika tarixi va ta'lim falsafasi, umumiy va kasbiy pedagogika va psixologiya, o'qitish va tarbiyalash usullari va texnologiyalari, kasbiy etika va boshqalarda ko'rib chiqiladi. Maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ tafakkurni rivojlantirishning muammosi ko'pgina pedagog va tadqiqotchilarni qiziqtirgan muammo sifatida uzoq yillardan buyon o'rganilib kelinmoqda.. Kreativlik muayyan bosqichlarda izchil shakllantirib va rivojlantirib boradi. Bolaning kreativligi uning tafakkurida, muloqotida, his-tuyg'ularida, muayyan faoliyat turlarida namoyon bo'ladi.

Maktabgacha yosh davri ijodiy faol shaxsni shakllanishi uchun eng samarali davri, chunki aynan mana shu davrda psixik jarayonlar progressiv o'zgarishlar kechadi va shaxsiy fazilatlar tezkor rivojlanadi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida ijodni rivojlantirish bolalarning turli faoliyatlari orqali, masalan, kommunikativ, amaliy o'yinlar yordamida amalga oshadi..

Maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ yondashuv asosida estetik tafakkurni shakllantirishning ko'pgina usullari mavjud. Bunda mashg'ulot jarayonida turli o'yinlardan foydalaniladi. Mashg'ulotni samarali o'tkazish o'z navbatida tarbiyachi pedagogga bog'liqdir. Mashg'ulotlarda "kreativlik yo'l xaritasi"ga ko'ra quyidagi 4 ta yo'nalish bo'yicha harakatlanadi va ulardagi harakatlar pedagoglarning kreativligini ifodalovchi belgilar sanaladi:

1. Ijodiy fikrlash ko'nikmalarini namoyon etish;
2. Mashg'ulotlarni qiziqish bilan o'zlashtirishga rag'batlantiruvchi strategiyalardan foydalana olish;
3. Innovatsion yondashuv va pedagog masalalarining yechimini topishga kreativ yondashish;
4. Kutiladigan natija. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodkorlikni rivojlantirishda rasm chizish, loyihalash, modellashtirish, shuningdek, bolalar faoliyatining o'yin, drammatizatsiya kabi turlaridan muvaffaqiyatli foydalanish mumkin.

1. Shunday qilib, kreativ fikrlashni shakllantirishda quyidagi aniq vazifalarni hal qilish kerak: Bolalarning estetik va hissiy tajribasini boyitish, ularning atrofdagi voqelik haqidagi g'oyalari hajmini oshirish, ufqlarini kengaytirish.

2. Bolalar nutqini, majoziy iboralarni rivojlantirish, so'z boyligini boyitish.
3. Bolalarda qayta loyihalash, tajriba elementlarini birlashtirish qobiliyatini rivojlantirish.
4. Rivojlanayotgan muhitni ma'lum bir tarzda jihozlash.

Tasavvurning kombinatsion mexanizmlarini shakllantirish uchun sharoit yaratish lozimdir. Maktabgacha yoshdagi bolalarda ijodkorlikni rivojlantirish jarayonida qo'yilgan vazifalarni hal qilishda biz turli usullardan foydalandik va turli dasturlarni sinab ko'rdik. Bizning maktabgacha ta'lim tashkilotimizda o'quv jarayonida hissiy jihatdan boy muhit yaratiladi, o'qituvchilar darslar va boshqa ta'lim shakllari mazmunini ertak va o'yin syujetlari va qahramonlari bilan to'ldiradi, o'zlarining improvizatsiyalari, frontal shakllari kichik guruh va individual bilan birlashtiriladi. Bolalar bilan ishlash shakllari. Bu bizga bolalar ijodiyotini rivojlantirish muammolarini hal qilish imkonini beradi. Bolalarga og'zaki ko'rsatmalarga muvofiq alohida elementlardan ma'lum raqamlarni birlashtirish taklif etiladi, ya'ni. yetishmayotgan namuna. Bola kelajakdagi ob'ektni tasavvur qilishi, uni tahlil qilish, mavjud tafsilotlar to'plami bilan solishtirish va qaysi detal yaratilgan ob'ektning

alohida qismlarini almashtirishi mumkinligini aniqlashi kerak. Shundan keyingina u elementlarni to'liq ob'ekt tasviriga sintez qilishni boshlashi mumkin. Bunday vazifalar bolalarda nafaqat fazoviy tasvirlar bilan erkin harakat qilish qobiliyatini shakllantiradi, balki tasavvurni rivojlantirish uchun katta ahamiyatga ega bo'lgan harakatning oraliq va yakuniy natijalarini majoziy kutish (oldindan ko'rish) ga yordam beradi. Keyingi mashg'ulotlarda bolalarga berilgan geometrik shakllardan o'zlari xohlagan narsalarni yasash taklif etiladi. Ular nafaqat o'zlariga oldingi sinflardan yaxshi ma'lum bo'lgan narsalarni, balki haqiqiy va fantastik narsalarni ham chizishadi. Shunday qilib, maxsus ta'lim jarayonida barcha bolalar ijodiy konstruktiv muammolarni hal qilishning umumiy tamoyillarini shakllantiradilar, kreativ fikrlash qobiliyatlarini shakllantirishdan iborat bo'lgan tushunchadir.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ yondashuv asosida innovatsion fikrlash ko'nikmalarini shakllantirishda o'qitishning ko'rgazmali metodlar – kuzatish, ko'rsatmali tasvirlar (rasmlar, diafilmlar, slaydlar, kompyuter dasturlari)ni namoyish etish, namuna ko'rsatish kabi metodlar muhim o'rin tutadi; Shuningdek, og'zaki metodlar ham bolalarni innovatsion fikrlashga o'rgatishda quyidagilar o'ziga xos ahamiyatga ega. Ularga quyidalar kiradi: hikoya, suhbat, badiiy adabiyotlarni mutolaa qilish, savollar bilan murojaat qilish, ko'rsatma berish va tushuntirish; amaliy metodlar safidan – mashq, tajriba, modellashtirish kabi metodlar o'rin oladi. “Aqliy hujum” metodi tayyorgarlik, g'oyalarni yaratish, ularning tahlili va baholash kabi bosqichlari asosida amalga oshiriladi. Qandaydir muammoni hal etish uchun (masalan, faollik, innovatsion fikrlash, dars samaradorligi), odatda, (7-10 tarbiyalanuvchidan iborat bo'lgan) 2 guruh shakllantiriladi: “g'oya yaratuvchilar” – o'z fikrlarini taklif etadilar, “ekspertlar” esa, ularning tahlili bilan shug'ullanadilar. Guruhlar faoliyatini boshlovchi tashkillashtirib, topshiriqni aniqlaydi, guruhlarni shakllantiradi, g'oyalarni mustahkamlash vazifalarini ham bajaradi. Asosiy shart esa turli gipotezalarni yaratish va ularni tahlil qilishdan iborat. Bu tarbiyalanuvchilarga innovatsion fikrlash, muammoni erkin tahlil qilish, o'z fikrini bayon etishga xizmat qiladi. Ba'zi tarbiyalanuvchilarning fikrlari birinchi qarashda, reallikdan uzoqdek tuyulsa-da, asosiysi, bu ularda o'z imkoniyatlariga ishonish, nostandart fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish, va fikrlarini rad etilishidan qo'rqmaslik kabi hislarni uyg'otadi

Maktabgacha ta'lim tashkilotlari amaliyotida katta samara beruvchi ko'rgazmali metodlar sirasiga kirgan navbatdagi metod – kuzatish metodi hisoblanadi. U tevarakatofga, borliqdagi hodisalarga diqqat bilan qaray olish, obyektidagi muhimlarni ko'ra bilish, ularni farqlash, yuzaga keladigan o'zgarishlarni belgilash, hodisaning kelib chiqish sabablarini aniqlash va xulosalar chiqarishni nazarda tutadi. Bu metod bolalarni mustaqil fikrlashga o'rgatishda yaxshigina samara beradi. Hamma gap tarbiyachining undan mazkur maqsad yo'lida oqilona foydalana bilishida. Bolani ilk yoshidan boshlab kuzatishga o'rgatish, kuzatuvchanlik, kuzatilayotgan hodisaga diqqatini qarata olish,

ko'rganlari asosida fikr yuritish va fikrini o'z so'zlari bilan ifodalay olishga yo'naltirish nafaqat mustaqil fikr egasi, balki ma'naviy barkamol shaxsni shakllantirish maqsadiga ham muvofiqdir. Bolalarning o'rganilayotgan obyektini bevosita kuzata olishlari, u haqda to'liq tasavvur shakllanishi va bilish jarayoni idrok etish, xotira, mustaqil fikrlash hamda xayolparastlikni rivojlantirish uchun ham muhim ahamiyat kasb etadi. Kuzatish jarayonida xilma-xil fikriy faoliyat: berilgan savolga javob izlash, qiyoslash, taqqoslash singari ishlar tabiiy ravishda amalga osha boradi. Shuning uchun maktabgacha yoshdagi bolalar ta'limida kuzatishning quyidagi turlaridan foydalanish: qisqa muddatli kuzatish; uzoq muddatli kuzatish; takroriy kuzatish, qiyosiy kuzatish ishlarini amalga oshirish bolalarni mustaqil fikrlashga o'rgatishning eng samarali usullaridan biridir

Bolalarni innovatsion fikrlashga yo'naltirishda ta'limning tadqiqot metodi ham yaxshi natija beradi. Tadqiqot metodini qo'llashda tarbiyachi tarbiyalanuvchilar bilan hamkorlikda hal etilishi zarur bo'lgan masalani aniqlab oladi, bolalar esa mustaqil ravishda taklif etilgan masalani tadqiq etish jarayonida zaruriy bilimlarni o'zlashtirib oladilar va uning yechimi bo'yicha boshqa vaziyatlar bilan taqqoslaydilar. Oldilariga qo'yilgan masalani yechish davomida bolalar ilmiy bilishning dastlabki shakllarini o'zlashtirib, tadqiqotchilik faoliyatini olib borish ko'nikmasi, tajribasini egallay boradilar. Tadqiqot metodi ham bolalardan ijodiy xususiyat kasb etuvchi yuqori darajadagi bilish faoliyatini tashkil eta olish ko'nikma va malakalariga ega bo'lishni ifodalaydi. Buning natijasida tarbiyalanuvchilar mustaqil ravishda yangi bilimlarni o'zlashtira boradilar, izlanadilar va ijodiy fikrlashga erishadilar. Natijada bolalarda innovatsion fikrlash ko'nikmalari shakllanadi. Ushbu metoddan maktabgacha ta'lim tashkilot mashg'ulotlarida yoki boshlang'ich sinflarda foydalanish amaliyotchi tarbiyachi-pedagoglarning fikrlariga ko'ra bir muncha murakkab hisoblanadi.

Xulosa: Kreativlikni faollashtirish usullaridan foydalangan holda tashkillashtirilgan ijodiy o'yin vazifalari, hayotiy vaziyatlar kreativ o'yin va mashg'ulotlardan foydalanish maktabgacha yosh davridagi bolalarda kreativ yondashuv asosida estetik tarbiyani shakllantirishda katta ahamiyat kasb etadi. Kreativ tafakkurga ega bo'lgan bola mashg'ulotlarni tez o'zlashtirish, berilgan har bir ta'limiy va tarbiyaviy ta'limotlarni tezda ilg'ab oladilar va hayotga tatbiq etish xususiyatiga ega bo'ladilar. Maktabgacha yoshdanoq kreativ fikrlay oladigan estetik tafakkurga ega bo'lgan bolalar kelajakda buyuk inson bo'lib, yetishadilar va o'z navbatida kelajakda vatani ravnaqiga o'z hissalarini qo'shadilar. Shunday qilib, maxsus ta'lim jarayonida barcha bolalar kreativ va ijodiy konstruktiv muammolarni hal qilishning umumiy tamoyillarini shakllantiradilar

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz.- T.: O'zbekiston, 2016.- 56 b.

2. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar mahkamasi maktabgacha ta’lim va tarbiyaning davlat standarti.
3. 3.12. 2020 y. 802- son qaror. “Ilk qadam” maktabgacha ta’lim muassasasining davlat o‘quv dasturi.
4. 4.O‘zbekiston Respublikasi Maktabgacha ta’lim vazirligining 2018 yil 7 iyuldagi 4-sonli hay’at yig‘ilishi qarori bilan tasdiqlangan. (Mualliflar: Grosheva I.V.,Evstafeva L.G.,Maxmudova D.T.,Nabixanova Sh.B.,Pak S.V, Djanpeisova G.E) . -T.: 2018.- 59 b.
5. 5.Abdakimova M.K. O‘zbekiston Respublikasida maktabgacha ta’lim tizimi taraqqiyotining tashkiliy –pedagogik asoslari (1991-2000 yy). Diss. ped.fan.nom.- T.: 2004.-176 b 7. Bezrukova M. I., Volkova N. N. Muzeynaya pedagogika v sisteme doskolnogo obrazovaniya i vospitaniya //-№3.-S.9-